

A vetélkedők haszna

Három évvel ezelőtt Leningrádban tudományos felmérést készítették a rádiós, televíziós és egyéb vetélkedőkről, ki mit tud-típusú műsorokról. A felmérés eredményeit összegező tanulmányában B. T. Konrad szociológus professzor félig trófián ezt írta: „Két veszély fenyegeti a versenyműsorok résztvevőit: 1. Ha azt hiszik, hogy produkciójuk révén »kiugranak«, és ismert művészek lesznek; 2. Ha nem hiszik azt.”

A trófiában van túlzás, de van igazság is. Nyilvánvaló, hogy a lelkiismeretes felkészülés csak nagyfokú ambíció eredménye lehet. A résztvevő meg akarja mutatni tudását, képességeit. Természetes, hogy az elismerés (nyereségben, díjakban) öröme szolgál, hiszen azért senki se szívesen szerepel, hogy pusztán tudomásul vegyék a szereplését. Más kérdés — de ennek a részleteiben itt nem merülhetünk el —, hogy helyes-e, ha valaki olyan reményeket is táplál magában, amelyek a szereplés utáni időszakra vonatkoznak? Hogy a produkciót bizonyos »élettervekkel« is összeköti? Véleményünk szerint, általában nem — de hát ellenpélda is akad, hiszen sok ismert előadó van, aki egy-egy vetélkedőmunkában nyújtott kiváló teljesítménye révén lett »profilvá«.

De bármint van is az egyéni tervekkel és ambíciókkal: ezek a játékok hasznára, épülésére válnak a közönségnek, s ez a dolog lényege. Gondolkodásra ösztönöznek, újabb közösségekben ébresztettek törekvéseket. Társadalmi — szűkebbre vonván a kört —, kulturális hasznuk, értékük ebben van. Örvendetek, hogy már ott tartunk: nemcsak a rádió, a televízió fedezte fel, kamatoztatja okosan és mértékkel a vetélkedőkben rejlő lehetőségeket, hanem igen sok vidéki művelődési központ, kultúrház, egyéb művelődést terjesztő intézmény. (Még múzeum is akad közöttük — például a keszthelyi Balatoni Múzeum, amely az Ismeretterjesztő Társulattal együtt történelmi, régészeti vetélkedőket rendez.) Hallottunk — sőt be is számoltunk — több olyan műsorról, amely egy-egy nagyváros, tájegység egész lakosságát megmozgatta: a szolnoki versengés például a város történetéről, a Martonföldi Napok érdekes és színvonalas »helyi ki mit tud«-sorozata stb.

Hatalmas élmény- és ismeretanyagot közvetítenek a jól megrendezett vetélkedők. Számvetés nem készíthető arról, hogy hány értékes klasszikus és mai műalkotásra, képre, szoborra, költeményre, színházi előadásra, filmre hívta fel a figyelmet egy-egy jól sikerült vetélkedő. S hány szépirodalmi műre, tudományos ismeretterjesztő munkára. Mert amíg a játékosok a szereplésig eljutnak, igen sokat tanulnak, olvasnak. Jól tudjuk, hogy egy-egy produkcióra nemcsak úgy készül az ember, hogy kizárólag azt gyakorolja — hanem akarva-akaratlanul körültekint annak környezetében is. A színjátszók nem indulhatnak úgy versenyekre, hogy meg ne ismerkedhettek volna

más színjátszók — színházak — hasonló témakörű produkcióival; a szavaló egész költői életművet tekint át; a helytörténeti vetélkedők résztvevői egy-egy tájegység múltját, a magyar történelem egy-egy metszetét, nemritkán egész korokat, kultúrákat.

Hatalmas tehát a forrásvidék, ahonnan az ismeretek és élmények származnak. A felkészülés — az igényes, és nem jól-rosszul összetakolt alkalmi rendezvényekre gondolunk, mert ilyenek is akadnak —, hosszú ideig tart, és már ebben a szakaszban értékes ismeretekkel gyarapszik a résztvevők tudása. S amikor sor kerül, immár közönség színe előtt magára a produkcióra, a szellemi érték meghatározódódik, mert — legalábbis egy része — közkinccsé válik. A nézőtérben ülők is bekapcsolódnak a játékba, vagy ha nem olyan a forma, követik az elhangzottakat, részeseivé válnak a versengésnek. Később utánagondolnak, s egy-egy számukra figyelmet keltő alkotással megismerkednek, elolvassák a témakörbe vágó könyvet, megnézik egy filmet, színdarabot.

A hatásnak rendkívül sokféle formája lehet felsorolva, még csak érinteni sem lehet az ismeretek szivárgásának, néha áradásának valamennyi csatornáját.

Az emberek azon veszik észre magukat, hogy régen elfelejtették, melyik nyertes, milyen elismerést, díjat kapott — de a tudás, amit szereztek, megmarad. Ez a vetélkedők legfőbb szellemi — nem túlzás azt se mondani, hogy erkölcsi — haszna, s célja is. Mert hiszen az mindenki számára nyilvánvaló, hogy a díj itt nem az elsőrendű dolog. A folyamat a fontos. A szellemi közegben való — ha szabad így mondani — »tartózkodás«, amelyet a felkészülés és az élvezetesen megrendezett játék jelent.

Közösségi művelődési forma a jó vetélkedő. Ezért fontos, hogy okosan és gazdaságosan bánjanak vele.

Nem szabad devalválni. Nem szabad derűre-borúra rendezni — itt-ott erre is van hajlandóság —, mert unalmasá válik. Ez óhatatlan: jó témát, amely köré egy-egy komoly verseny építhető, nem mindig könnyű találni. A felszabadulás 30. évfordulójára való készülődés most szinte korlátlan lehetőségeket kínál — elsősorban a történeti, hadtörténeti, szépirodalmi témákból —, s ez nagyon jó. Az élet azonban kevés ilyen alkalmat hordoz, mintegy ajándékként a tanulni, művelődni vágyóknak; vigyázni kell tehát, hogy a vetélkedő méltó eseményhez, alkalomhoz köthető, olyanhoz, amelyről van mondanivaló. Ennek jó kiválasztása már fél siker.

Nagyon fontos, hogy a közműveltségért felelős szervek munkatársai, irányítói figyelemmel kísérik egy-egy területen a vetélkedők sorsát, tartalmát, szellemét, a megrendezés körülményeit. Korunk egyik jelentős művelődési forrása, egész közösségek élménye, megérdemli tehát a törődést.

T. L.

A termelés fejlődése, a nagyvárosok növekedése, az életszínvonal emelkedése számtalan nehéz kérdés elé állítja a társadalmakat. Ezek egyike, hogy hova tegyék a szeméttel? Az európai KGST-tagországok fővárosaiban pl. jelenleg — összesen — évi 14–15 millió köbméter hulladék keletkezik. Ennek többségét, mintegy kétharmadát a háztartások adják. Igaz, a korszerű fűtési eljárások terjedésével — mivel kevesebb lett a hamu, a szalag — az utóbbi évtizedekben 30–35 százalékkal csökkent a szemét súlya, viszont a térfogata — a csomagolástechnika fejlődése miatt — lényegesen megnövekedett. Az utóbbi 4–5 évben pl. Budapesten mintegy 50 százalékkal emelkedett a hulladék térfogata, s ma már megközelíti a 2 millió köbmétert. Ugyanakkor szerinte a világon nemcsak a hulladékhalmok térfogata növekszik sebesen — hanem a szakemberek szerint a szemét értéke is. A technika fejlődésével ugyanis egyre értékesebb anyagok kerülnek szemétté, másrészt pedig — mert a világ nyersanyagkészlete nem kimeríthetetlen — egyre fontosabbá válik a szemétben rejlő, úgynevezett másodlagos nyersanyagkészlet feltárása és hasznosítása.

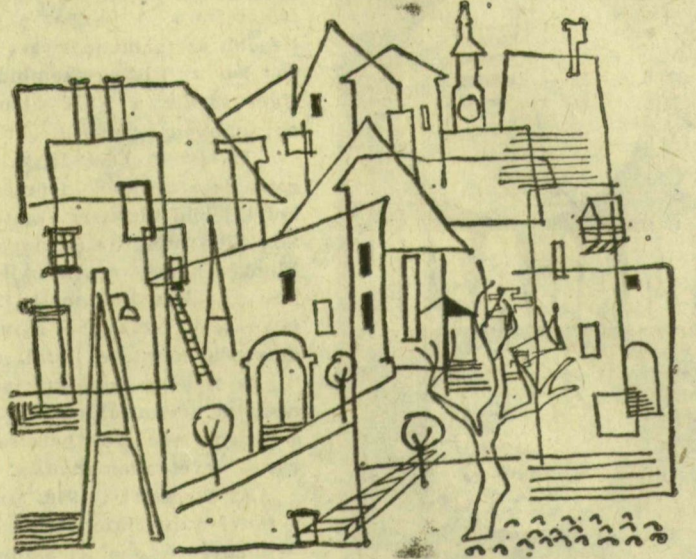
Se tűz, se víz nem segít

A »guberáló« szó egykori értelmét napjainkban már alig ismerik Magyarországon. Fő jelentése kb. annyit tesz: a szemétdombon valamire még használható anyagok után kutatni. Régebben volt, aki ebből élt: a szemétdomb kibányászott üvegeket, textil- és bőrhalmokat, vaseszközöket, bútordarabokat kicsit megtisztítva, megjavítva az ócskas piacon értékesítette. A régi értelemben vett guberáló — gyakorlatilag — már nincsenek. Az óriási hulladékhalmok »guberálása« nagyipari feladattá vált: akkora mennyiséget kellene szétválogatni, osztályozni, és akkora értéket lehetne újra hasznosítani.

Korszerűtlen az a szemlélet, amely szerint a szeméttől csak megszabadulni kell. Elégetni, a tengerbe dobni vagy a föld alá tenni. Ezek ugyanis olyan módszerek, amelyek visszajára fordulhatnak: a tengerbe dobott szemét szennyezi a tengert, pusztítja a halállományt. Ha elégetik — fertőzheti a levegőt. Rádásul az égetés egyben igen költséges is, viszont a kevésbé költséges megoldás nem kielégítő. Az Egyesült Államokban pl. kimutatták, hogy a légszennyeződés 3 százalékát a rossz hatásokú szeméteget okozza. A harmadik megsemmisítési módszer a szemét elföldelése, amihez viszont rengeteg földmunka kell, és óriási szállítószerkezet.

De miért is égetnék, földelnék el? Hiszen a szemétnél több mint a fele újra felhasználható, értékes anyag: papír, vas, üveg, színesfém, textil, fa és különféle műanyag, gumihulladék. Az óriási méretekben keletkező szemétdombok eltüntetése tehát környezetvédelmi probléma, s valóban egyre nagyobb, de miután a hulladéknak több mint a fele eltüntethető úgyis, hogy az ipar újra feldolgozza — a megsemmisítés gondja a felére csökkenthető. Ehhez azonban az iparnak vissza kell kapnia, az egyszerű már elhasznált anyagokat, azok hulladékát — felrészítve, megtisztítva —, és itt kezdődik az új feladat: valakinek nagyüzemi módon újra szervezni,

Szeméttánya — aranybánya

hatékonyabbá tenni, korszerűsíteni kell ezt a munkát.

Régi téma — új méretek

A szakembernek persze nem újdonság, hogy a szemét — kincsesbánya. Az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb intenzitással foglalkoznak mindenütt azzal, hogy ne pazarolja az emberiség még a hulladékot sem. Ilyen célú szervezet hazánkban is létezik: a MÉH-re és a köztisztasági vállalatokra alapozva. A begyűjtés, szállítás, válogatás — a hulladék újra hasznosításához vezető út egyenesté elsősorban erre a két vállalatra tartozik. Sok vállalatnál többé-kevésbé szervezeten gyűjtik a hulladékot, több anyaggyártó vállalat munkakörében prémiumtényező, hogy az értékes hulladékból mennyit ad át a gyár a MÉH-nek, vagy az ezzel is foglalkozó termelőeszköz-kereskedelmi vállalatnak.

A legutóbbi néhány évben jelentős változások mentek végbe a világ nyersanyag- és hulladék-mérlegében, amelyek egyértelműen világossá tették, hogy a hulladékkal folyó gazdálkodásra is — a felhasználásra és a megsemmisítésre — nagyipart kell teremteni. Guberáló ipart — a jelző minden rosszat és szegénységet idéző tartalma nélkül. Ennek az új iparnak tudományát, technikáját, szervezetét a gazdaságilag fejlett országokban most gyors ütemben fejlesztik, hiszen szerezni becsülést szerint is az ezredforduló táján a világ nyersanyag-felhasználásának 30–35 százalékát a hulladékból kell majd fedezni.

A gyors fejlesztés végett a KGST-országok közös programot dolgoztak ki, amelyben megosztották egymás közt a feladatokat. Ebben a programban jelentős feladat hárul hazánk szakembereire is: mégpedig éppen az ipari, mezőgazdasági és városi hulladék feldolgozási tudományának, a hasznosítás technikájának és eljárásainak kidolgozásában.

A 8-as program

1971-ben a KGST-tagországok egyezményt írtak alá közös környezetvédelmi kutatásokra és a munkákra. A teendőket 11 témacsoportra — problémákörre — osztották, és témacsoportonként

koordinációs központokat szerveztek. A központok feladata a több országra kiterjedő műszaki-tudományos kutatómunkát az adott szakterületen irányítani, összehangolni, és az elért eredményeket valamennyi tagország számára közkinccsé tenni. Magyarországon a 8-as számot viselő témacsoport felelőse lett: a háztartási, ipari, mezőgazdasági és egyéb hulladékok ártalmatlanításáért, illetve hasznosításáért folyó tudományos és műszaki fejlesztőmunka összehangolásával bízták meg.

Rengeteg mindent kell tisztázni ezen a területen. Ki kell dolgozni például azokat a módszereket, amelyekkel a hulladék összetétele városonként, kerületenként, ágazatonként, időszakonként felmérhető, előre látható. A hulladék szerkezetének pontos ismeretében lehet azután megtervezni, hogy annak mekkora hányadát kell valóban megsemmisíteni, milyen módon és mekkora részét lehet újra felhasználni.

Közismert például, hogy a nagy szemétdombokból az acél-hulladékot még könnyű kiszedni — elektromágnesekkel kiszippantani. A színesfémek, a papír, az üveg, a műanyag gazdaságos visszaszerzése azonban egyelőre még nagy gond. A többi közt tehát ennek nagyipari módszere is kidolgozásra vár. Általában ki kell alakítani a szemét begyűjtésének, szétválogatásának célszerű technológiáját, s ehhez meg kell szerkeszteni a gépparkot, majd meg kell szervezni a gyártást.

Ezek a kutatások különben újabb távlatokat nyitnak a gépipar előtt. Néhány gépgyárunk számára pl. nem lenne érdektelen felfigyelni, most még idejében erre a feladatra és lehetőségeire. Itt a speciális gépkocsiktól kezdve, a különféle rakodó-, tömörítő-, szállító-, válogatószerveket, égetőkemencéig, konténerreig pl. sokféle új eszköze, berendezése lesz szükség — a berlini, varsói, moszkvai, prágai kutatóintézetek már kidolgozás alatt álló megoldásainak nagyipari alkalmazásához.

Fűtse a lakást

A begyűjtés, a válogatás módszere, gépparkja ahhoz nyit utat, hogy az értékes anyagok vissza-

Még a nagy nyári kánikula készítette Berniczky József nyugalmazott építészmérnököt arra, hogy elküldje számunkra az 1934-ben készült Pály-strand helyszínrajzát és makettfotóit. A vasárnapi Magazin Szeged-sorozata akkor nem tette lehetővé közreadását, de jól emlékszünk még rá, hogy a múlt nyár legforróbb napjait strand nélkül voltak kénytelenek átvészelni a város lakói és vendégei: a partifürdőt a Tisza tartotta megszállva.

Az értékes dokumentumokat kísérő levelében Berniczky József elmondja, hogy 1934-ben készült el egy olyan strandfürdő terve, mely függetlenül volna a fürdés lehetőségét a Tisza vizállásának változásaitól. A vas-

beton pilléreken nyugvó két medencét mintegy 9 méterrel szint fölé emelték. A medencéket körülvevő épületekben kapott volna helyet az öltözők sora és a vendéglő.

Látható, hogy technikai akadályai már akkor sem volt egy ilyen fürdő megépítésének, a szép terv megvalósulása az anyagi hiányban bukott meg. A közelmúlt években létesült Tisza Gyöngye vendéglő a régi terv egy részének újrafogalmazása, bár természetesen az is, hogy ma már csak kortörténeti, építészeti-történeti dokumentumként szabad kezelni a negyven évvel ezelőtti elképzelést.

A képeken: a Pály-strand helyszínrajza, valamint egykori makettfotója a közúti hid és Újszeged felől nézve.

